

Temerini népballadák és változatok

Magyarok Temerinbe nagyobb számban 1800 körül telepedtek le. Az elmúlt másfél század elhamvasztott sok néprajzi értéket. A letelepülők a magyarlakta vidékek más-más helyeiről verbuválódtak s így igen változatos folklóre anyaggal rendelkezettek.

Mi maradt belőle?

Hirtelen csak az ú. n. »tuszt« (körtáncot) lehet említeni. Tulipános ládák, varrott törülközők, jól elrejtett ruhadarabok előkerülhetnek még.

Legjobban fejlődik azóta is a dal. Legjobban, mert az ember küzdelmes életútján annak társa lett. Elválaszthatatlan, magaszülte társ.

Társa az urasági földön, társa volt a kubikon, társa lett a saját földjén. Az lett, mert dalolva könnyebb a munka, kisebb a bánat, vígabb az öröm.

A falu kincsei ezek.

Innen vannak kikotorva ezek az újstílu balladák is. Nem a legdrágábbak a magyarság népballadáiból. Harminc, vagy száz-százötven év nem volt elegendő, hogy az ismeretlen szöveg és dallam szerzője, itt-ott fogyatékos munkáját a nép szövegjavító vagy dallamformáló ereje kijavítsa vagy elrontsa annyira, hogy elveszzen, elnémulásra kárhózdjon.

Lőrinc Péter »Népi kultúra — népies kultúra« c. értekezésében írja: »Azt adhatja mindenki, amiye és amennyije van«. Nem akarok értékmegállapítást végezni. Ez nem a gyűjtő feladata. Az én feladatom ezen közléssel az, hogy a népballadák kévébe kötését elősegítsem. Az értékelés a tudomány dolga.

TEMERINI NAGY ERDŐBE'

1950

Pesante

Temerini nagy erdőbe
Két lány, gyilkos, sétál benne.
Egyik Julis, másik Maris,
Édesapa gyilkosai.

»Lányom, lányom mit gondoltál
Mikor apád meggyilkoltad?«
»Édesszülém azt gondoltam,
Jobb sorom lesz mint apámmal.«

»Anyám, anyám, édesanyám,
Mossa ki a lila-ruhám.
Lila ruhám ki kell mosni,
Mert törvénybe fogok menni.«

Csireg-csörög a vas ajtó,
Talán biz a tömlőc-tartó?
»Húsz esztendő a rabságom,
Így hát mit ér a lányságom?«

»Fecském, fecském, édes fecském
Vidd el az én levelecském.
Vidd el, vidd el messze földre,
Édesapám köröszjtjére.

Ha kérdi, hogy honnan jöttél,
Kinek a postása lettél?
Mond el, hogy két barna lánynak,
Édesapjuk gyilkosának.«

Mivel ez a ballada a két világháború között termett, szerettem volna megtudni, hogy az eseményt ki szedte rímekbe. Ez lehetetlen-ségnek bizonyult, pedig a történet állítólag igaz, — és a szereplői ma is élnek. Még az éneklője is kikötötte, hogy nevét se közöl-jem. Így még az 1920 és 30-as évek között keletkezett népballada szerzőjét sem állapíthatjuk meg. Pedig jó szerkesztésű szöveg. Úgyes rigmusoló a szerzője. A dallama már nem ilyen sikerült. Hibája a félhangtávolságok nem népies egymásutánja. (Cigánymuzsika-hatás.)

BARNA JÁNOS

1946, Németh Jánosné, 44 é.

Parlando

Barna Jánost arra kérte babája,
Utitársát tegye el más világra.
Utitársa lefeküdt a zöld fűbe,
Barna János tört döfött a szívébe.

A szúrástól véres lett a ruhája,
Majd kimossa azt az ő babája.
»Mosd ki babám ingem, gatyám fehérre,
Holnap megyek csendbiztos úr elébe.«

»Csendbiztos úr, adjon isten jó napot!«
»Adjon isten, Barna János mi bájod?«
»Csendbisztos úr, nyomja szívem a bánat,
Egy kislányért megöltem a komámat.«

DÁNEL JÓSKA

1946, özv. Birinyi Józsefné, 50 é.

Parlando

Dallamváltozat

1950, Bartók András, 40 é.

Elbeszélve

Szabó Vilma kiment az erdőbe,
Lefeküdt a nyárfa hűvössibe.
Szeretője odakiált neki:
»Vigyázz Vilma, mert meglát valakit!«

Szabó Vilma nem vette tréfára,
Beugrott a közeli csárdába.
»Kocsmárosné tíz liter bort adjon,
Szabó Vilma egyszer hagy mulasson.«

Szabó Vilma borát meg se itta,
Csendőrkáplár az ajtót benyitta.
Csendőrkáplár elkiáltja magát:
»No, legények megfogluk a Vilmát!«

Szabó Vilmát hat csendőr kíséri.
Szeretője az ablakon nézi.
»Ne nézd rózsám gyászos életemet,
Mind teerted szenvedem ezeket.«

Szabó Vilmát hat csendőr vallatja,
Szeretője az ajtón hallgatja.
»Valld be bűnös minden bűneidet!
Hová tetted három gyermekedet?«

»Egyet tettem rózsafa tövébe,
A másikat Duna közepébe,
A másikat Duna közepébe,
Harmadikat Tisza fenekére.«

Dallama ereszkedő stílusú. Képlete ABBA, amely szintén újkeletűségét bizonyítja.

Hogy a XIX. századból eredhet, erről tanúskodik szövege is. Megdöbbenő gyermekgyilkosság a tárgya. Szövegének nevelő értékét így jellemezte Takács Pista bácsi: »Szabó Vilmát« nem tanítottam meg a gyerekekkel a szövege miatt, így már én is elfelejtettem.

Igaza van. Szabó Vilma tette nincs megokolva. Nem tudunk semmi kényszerítő körülményt, mellyel cselekedete valamennyire is magyarázva lenne.

TÚL A TISZÁN SZENDRE BÁRÓ

1950, Bartók András, 40 é.

Parlando sostenuto

The musical score consists of four staves of music in G major, 4/4 time. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The melody is written in a simple, folk-like style. The second staff starts with a fermata over the first note. The third and fourth staves continue the melody with some rests and a final cadence. The notation includes various note values (quarter, eighth, and half notes) and rests.

Túl a Tiszán Szendre báró pusztája.
Áll egy nyárfa, leveledzik magába.
Legszebb nyárfa a szendrei határba,
Gujás legény búsulni jár alája.

Gujás legény szíve jaj, de szomorú,
Előveszi furujáját, belé fú.
Furujaszó fölhangzik a pusztába,
Hallgassa a Szendre báró leánya.

Esik eső szép csendesen csepereg,
A kisasszony szobájába kesereg.
A kisasszony így sóhajt fel magába:
»Mért is vagyok Szendre báró leánya?«

»Lányom, lányom, lányomnak se mondalak,
Hogy én téged egy gujásnak adjalak.«
»Mit bánom én édesanyám tagadj meg,
Az én szívem a gujásért hasad meg.«

Szendre báró fölnyergeli a lovát,
Úgy járja be a gujások tanyáját.
Mégkérdezi legidősebb gujását;
Nem látta-e az ő kedves leányát?

»Báró uram az igazat megvallom
Bojtáromat három napja nem látom,
A bojtárom három napja oda van.
A nagyságos kisasszony is vele van.«

Túl a Tiszán kifaragták azt a fát,
Mejjikre a gujás-legényt akasszák.
Fújja a szél fehér ingét, gatyáját,
Mert szerette Szendre báró leányát.

»A főutcán végigmenni nem merek,
Mert azt mondják fekete-gyászt viselek.
Fekete-gyász, hófehér a jegykendőm,
Gujás legény volt az első szeretőm.«

Talán a leghiánytalanabban megmaradt népballada nálunk. Fel-tétlenül a feudalizmus hanyatlásának idejében keletkezett. Dallama kedves, megkapó. Szövegéből kitűnik a kérdőre vont öreg gulyás felelete. Inkább örömet, mint együttérzést észlelünk benne. Tudja, hogy szavai szenvedést hoznak urának, még sem kíméli őt, sőt fo-kozza mondanivalóját:

»... A bojtárom három napja nem látom,
A bojtárom három napja oda van,
A nagyságos kisasszony is vele van...«

Még inkább érdekes a szöveg utolsó sora, melyben a gulyás bevégezte regényét. A kisasszony elkezdte:

»Gujás legény volt az első szeretőm.«

AMIKOR ÉN TIZENHAT ÉVES VOLTAM

1953, Takács István, 44 é.

Schercando

Amikor én tizenhatéves voltam,
Temerinben házasodni akartam.
Tizenkét lányt a számomra megkértem,
Mind a tizenkettő hibát tud bennem.

Az elsőnek kicsi voltam, az volt baj.
Másodiknak csalfa voltam, az volt baj.
Harmadiknak, hogy a szemem kékkellett,
Negyediknek kacsintásom nem tetszett.
Ötödiknek, hogy édesapám nincsen,
Hatodiknak, hogy paripán nem jöttem.
Hetediknek vagyonom is kicsi volt,
Nyolcadiknak a pénzem is kevés volt
Kilencedik dohányfüstöt nem szível.

Tizediknek göndörhajú legény kell.
Tizenegyediket anyja nem adja,
Tizenkettedik nem megy férjhez soha.
Így én nem házasodhatok meg soha,
Így nem lesz nékem feleségem soha.
Itt kell hagyni városunkat, falunkat,
Katonának íratom fel magamat.

E néprománcot Takács István a csúrogi rétben id. Kaslik Péter-
től tanulta szénagyűjtéskor.

Kukoricafosztás, majd az általános betakarítások után, esténként
az idősebbek szívesen »bandáznak«. Ilyenkor szívesen mesélnek is.
Sok néprajzi anyagot lehet ilyenkor tőlük összegyűjteni.

Temerin dallanyaga gazdag. Népdal-gyűjtők üres kézzel nem
távoznának.

Tóth László

Petrovics Boskó

Falusi utca